

לבנינה של הערה

שיחות שנמסרו בבית המדרש על ידו ראש הישיבה הרב ברוך וידר שליט"א

שיחה תקטז
ט' בכסלו תשפ"ה
פרשת "וישלח"

”ועד הר ודר אמונתו”

מבט אמוני על מאורעות השעה

ברצוני לשתף במשהו מדמותו, כפתיחה לדברים שנרצה לעסוק בהם היום. כאיש בית המדרש בכל רמ"ח איבריו אפיין אותו צימאון אדיר ומיוחד לכל דבר של תורה - קטן וגדול, ועם זאת הוא היה איש כלל-ישראלי שלחם במסגרת הלח"י.

מבחינתו, לא הייתה כל סתירה בין רכיבים אלו באישיותו. הוא היה הן איש של כלל ישראל והן איש של עבודת ה' פרטית מיוחדת, ללא שום ניגוד בין הצדדים הללו.

אך טבעי הוא שבספר שנערך לזכרו בידי בוגר הישיבה הרב חיים סבתו שליט"א, הקרוי: 'לבקר בהיכלו',

מצוי פרק בשם 'כלל ישראל'. מובא שם בשם מו"ר הרב הדרי זצ"ל², שהרב פריימן היה נוהג להגיע לשיבת 'הכותל' ביום העצמאות ולהתפלל עם ציבור אומרי ההלל. לאחר מכן, הוא היה הולך לשכונת 'מאה שערים' להשתתף בצעדת המחאה של ההולכים חגורי שק ואפר. באחת השנים הלכו שני בחורים מן הישיבה לצפות בתהלוכת האבל של

בוער בליבי לעסוק הפעם בשני נושאים - פרטי וכללי, החוברים יחד ליציקה אחת, כפי שאבאר בעזרת ה'.

”וגילו ברעה”

היום הוא יום פקודתו של יהודי דגול שהסתובב בינותינו בבית מדרש זה - הרב בן ציון פריימן זצ"ל, שנפטר לפני כ"ט שנים. הרב פריימן זצ"ל היה ענק בכל חלקי התורה, נגלה ונסתר, ועניו מופלא. הוא התהלך בינינו כאחד האדם - אכל איתנו בחדר האוכל באותו שולחן ונכנס לחבורות של אברכים. הוא היה עניו בתכלית הענווה, כשם שהיה ענק בתכלית הענקיות.

הרב מרדכי אליהו זצ"ל הספידו בלווייתו, שהתקיימה במוצאי שבת 'ויצא', לפי דברי רש"י שבתחילת הפרשה: "פנה זיווה והדרה של ירושלים"¹.

**אנו בעיצומה
של מערכה אלוקית
עצומה,
המניעה בחוזקה
את גלגלי ההיסטוריה**

² עמוד 113

¹ קול מציון, עמוד 11

גם הבוקר אמרנו בתפילתנו, כבכל יום, את ”מזמור לתודה“, המסתיים בפסוק⁶: **”כִּי טוֹב ה' לְעוֹלָם חַסְדּוֹ וְעֵד דֵּר וְדֵר אֱמוּנָתוֹ”**. מה הקשר בין שני חלקי הפסוק? מברר זאת הרב זצ”ל בביאור נפלא, שהזכירו הרב הדרי זצ”ל באחד מלילות יום העצמאות: בעומדנו קרוב להתרחשות ההיסטורית קשה להעריך נכונה את מקומה על הרצף הדורות. דומה הדבר לכך שכאשר מתבוננים בתמונה גדולה מקרוב רואים קטע שחור או ירוק מטושטש בלבד. רק כאשר מתרחקים ניתן להבחין בתמונה בכללותה. בדומה לכך, רק במבט היסטורי רחב ניתן לעמוד על מקומו ההיסטורי של מאורע מסוים.

כך כתב הרב זצ”ל⁷: **”ההתאמתות של חסד ד’, הבא מטובו לעינינו, היא יותר מתפלשת בהבנתנו”** - כלומר: יותר מובנת לנו - **”על ידי השקפה מקיפה דורות רבים בסקירה אחת, בהבנה שכולם יחד, מראש כל הדורות עד סופם, הם רק גילוי של מפעל אחד ממפעלות ד’, הבא משפעת טובו, והחלק החסר מגילוי הטוב, בדור אחד או בתקופת דורות אחת, הרי הוא חוזר ומתגלה בדורות רבים אחרי כן ובתקופות מאוחרות”**. לפיכך, כאשר אנו מתעלים למבט כללי אנו אומרים: **”כִּי טוֹב ה' לְעוֹלָם חַסְדּוֹ”**, חסד ה' נצחי, **”וְעֵד דֵּר וְדֵר אֱמוּנָתוֹ”**. כדי להבחין בחסדי ה' נחוצים מבט היסטורי רחב וכן הבטה לאחור, בבחינת **”וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יָרְאוּ”**⁸.

”רֵוִי ה' שְׁהִיָּה לְנֵי”

לפיכך, בנקודת הזמן בה אנו עומדים איננו יודעים עדיין להעריך עד תום את משמעותה של נפילתם של סוריה ושלטון הרשע של משפחת רבי המרצחים. מזה עשרות שנים מדינת ישראל מצויה במצב מלחמה עם סוריה, שעמדה בראש ציר הרשע הצפוני. מאז מלחמת ששת הימים ומלחמת יום הכיפורים היה קיים עימות תמידי בין שתי המדינות הללו. באותן מלחמות הגיעו כוחות צה”ל כארבעים

הקנאים, ולמרבה הפתעתם הם הבחינו בין ההולכים בתהלוכה ברב פריימן שהתפלל עימם אך הבוקר את תפילת ההלל.

מעשה זה, הוסיף הרב הדרי, נראה לרבים כשילוב בלתי אפשרי, אך אצל הרב פריימן הוא נבע מחיבור אמיתי. הוא לא ראה סתירה בין השמחה על קום המדינה לבין הצער על החסר בה.

בהקשר זה אמר רבנו הרב יעקב כ”ץ שליט”א בהספד השלושים לפטירת הרב בן-ציון³: **”הוא היה פנימי שבפנימי, ולא הייתה אצלו סתירה בין הדברים... הרי ארץ ישראל נבנית... מתקיימות נבואות... הלב מתפרץ ומתמוגג להודות לה... אבל מצד שני - צריך לומר קינות! ואין בזה שום סתירה... היכן ירושלים של מעלה? איפה השכינה? למה לא מרגישים את כל הגילויים האלה?... תפילה לגילוי כבוד שמים במהרה... כזה היה לבו של ר' בן ציון זצ”ל”**. הרב יהודה עדס העיד שפגש אותו לאחר הימים הנוראים ועיניו אדומות מבכי על חורבן ירושלים⁴.

על המורכבות הפנימית של הרב פריימן התבטא הרש”ז אורבך זצ”ל, גדול הדור⁵: **”ר' בן ציון, אני מכיר אותו. הוא יחיד בדורו, והוא אכן מסוגל לשני הדברים יחד”**.

זוהי אכן איננה עבודת ה' המתאימה לכל אחד, אולם טעימה זו מדמותו המופלאה תשמש אותנו כפתיח לנושא הבא בו נעסוק במבט הראוי על אירועי השעה.

”הגידו האתיות לאחור”

לנגד עינינו נגלל בצפיפות רצף מאורעות גדולים, ודומה כי גלגלי ההיסטוריה הישראלית התחילו לנוע בקצב מואץ. לאמתו של דבר, סחרור האירועים התחיל משמחת תורה של השנה שעברה. קשה לעקוב אחר השתלשלות האירועים, ובודאי שלא להכיל בלב כיאות את המאורעות הרודפים זה אחר זה.

⁶ תהלים, פרק נ, פסוק ה
⁷ עולת ראיה, חלק א, עמוד רכג
⁸ שמות, פרק לג, פסוק כג

³ שם, עמוד 114
⁴ שם, עמוד 261
⁵ שם, עמוד 115

ששלחה את טייסינו להשמיד את מפעל המוות הסורי, והצליחו במשימתם בחסדי ה' עלינו.

”ולו נתַּכְנוּ עֲלֵינוּ”

ברצוני לנסות להתבונן באירועים המתרחשים לנגד עינינו במסגרת הזמן הצרה העומדת לרשותנו, שהלוא מטרה מרכזית של השיחות הללו היא הקניית מבט אמוני על המתרחש בעולמנו. אלו הם דברים גדולים שאֵל לנו להשאיר אותם במבט של עיתונאים, אלא להתרומם למבט של ”דר נדר אמונתו”.

כיצד אירע כדבר הזה? איך יתכן שצבא של אופנועים הפיל באחד-עשר יום את הצבא הסורי הגדול? כיצד ניתן להסביר זאת בדרך הטבע? אינני פרשן צבאי, אך אני משתדל להתבונן על המציאות במשקפיים של אמונה.

הצבא הסורי הגדול היה מבוסס מאז ומעולם על שני כוחות גדולים, שהראשון שבהם היה ברית המועצות.

מזה מספר שנים נלחמת רוסיה הענקית באוקראינה הקטנה. רוסיה נחשבת מעצמה צבאית עולמית, היא מחזיקה טילים אטומיים שביכולתם להשמיד את העולם כולו תשעים פעמים. לכן, בתחילה חשבו ברוסיה שהמלחמה תוכרע תוך ימים ספורים, הערכה שכנראה היא ריאלית בדרך הטבע. אולם, נשיא רוסיה לא ידע עד כמה צבאו מושחת ולא יעיל. כתוצאה מכך, כבר שנים שרוסיה האדירה איננה מצליחה להכריע את אוקראינה הקטנה ונלחמת בה במלחמת התשה ארוכה, תוך שהיא סופגת מאות אלפי הרוגים וציודה הצבאי - מטוסים, טנקים ואוניות - הולך ומושמד.

למרבה הפלא, רוסיה הגדולה נזקקת לסיועה של המעצמה החדשה - איראן, ואלמלא הכטב"מים שלה היא לא הייתה מסוגלת להילחם באויבתה הקטנה. אותה איראן, שבעבר הייתה מדינה מערבית ובת ברית של ישראל, חברה כיום לציר הרשע של רוסיה ומספקת לה אמצעי לחימה. למרות זאת, כאשר איראן נזקקה לרוסיה, על מנת למגר את המרד בשלוחתה הסורית, היא לא נענתה לה ולא

ק"מ מדמשק, ואילו כיום התפרסם שהטנקים שלנו הגיעו אף ליותר מכך - כעשרים ק"מ ממנה.

גם בני הישיבה לחמו בגזרות הללו, ושם אירע הסיפור המפורסם על מו"ר הרב הדרי זצ"ל שהגיע לבקר את תלמידיו במזרעת בית שאן הסמוכה לדמשק, וכשפגש את הרב חיים סבתו ושאלו לשלומו הוא השיב לו: ”שויתי”.

לולא ה' היה עימנו מי יודע כיצד היינו מסיימים את המלחמה הקשה ההיא. קרבות הבלימה שפתחו את מלחמת יום הכיפורים היו קשים ומרים. למעשה, הטנקים הסורים שעטו עד גשר בנות יעקב ושם עצרו, איש אינו יודע מדוע. הם היו מסוגלים לכבוש לא רק את הגולן, אלא גם את כל הצפון. באותה שעה היה ביכולתם לבתר את מדינת ישראל לשניים. כנגדם לחמו מעטים וגיבורים, וביניהם בני הישיבה, שלחמו במסירות ובגבורה עצומה, במסגרת חטיבת שריון 188 שהושמדה כמעט לגמרי בידי האויב. קורות הימים ההם מתוארים בספרו החשוב של הרב חיים סבתו, 'תאום כוונות', המומלץ בחום לקריאה לבני הישיבה.

כעבור מספר שנים, בשנת תשמ"ב, אני הקטן הייתי בין הלוחמים בכוח סורי עצום שארב לנו. כוח זה כמעט השמיד את שלושים הטנקים של גדוד בני 'ישיבות ההסדר', גדוד 'ישיבות חמש השנים'. בניסי ניסים ניצלנו בעזרת גילוי תושייה בידי צה"ל, חרף ההטעיות המודיעיניות וההערכות השגויות. דומני, היעד הראשוני דאז היה להגיע לכביש בירות-דמשק.

[גם השבוע התבדו הערכות המודיעין הישראלי וכוחות הביון בעולם כולו. ההערכה המודיעינית הרווחת שגם כעת, לאחר שנים ארוכות של מלחמת אזרחים עקובה מדם, צבא סוריה האדיר ישתקם ויהדוף את המורדים. ניתן להוסיף שאותה מידה בה חמאס היתה 'מורתע' ערב שמחת תורה דאשתקד, כך צבא סוריה הדף את הקמים עליו...]

לפני שש עשרה שנה, תקפה מדינת ישראל את הכור האטומי הסורי, שנבנה במטרה להשמידנו. היה זה גילוי של תושייה וגבורה של ממשלת ישראל

גולת הכותרת היא שבליל שבת 'בראשית' מטוסי חיל האוויר תקפו באיראן בשלושה גלי תקיפה בני מאות כלי טיס. מסתבר שגלי תקיפה אלו היכו את איראן במהלומה כה קשה, עד שברגע האמת היא כבר לא הייתה מסוגלת לצאת למלחמה כנגד המורדים הסורים.

האם באותו ליל שבת, בו ישראל תקפה את איראן בתעוזה גדולה, שררה ההערכה בקרב גורמי הצבא, חיל האוויר או בכירי המדינה, שכתוצאה ממכה זו גם הצבא הסורי ייפול ויושמד? ברור לחלוטין שאיש לא שיער את השתלשלות האירועים עד כדי כך. רק ריבוננו של עולם הוא המסוגל ליצור את החיבורים הללו, כלשון הגמרא¹¹: **"מלחמות - אני עשיתי"**. **"פי הוא לבדו... בעל מלחמות... מצמיח ישועות"**.

זאת כוונתו של הרב זצ"ל, כפי שהבאנו לעיל, בנוגע לכך ש"החלק החסר מגילוי הטוב... חוזר ומתגלה אחר כך בדורות רבים אחרי כן". כאשר מתבוננים במבט גדול הרי שגם החלק השחור הופך להיות חלק מהתמונה. אמנם, ימי השחור כה כואבים וצורבים את הלב, אולם יש לציין כי מעז יצא מתוק. דווקא המתקפה העזה בה הותקפה ישראל בידי חמאס בשמחת תורה, היא זו שהניעה את התהליך שמדינת ישראל לא הייתה מעיזה ליזום אותו, בפרט במצב הפוליטי המסובך המלווה אותנו מזה שנים. אין כל סיכוי שהמדינה הייתה יוצאת למלחמה כה עיקשת, לולא המכה הקשה והכואבת שקיבלנו. מחד גיסא, ספגנו הרוגים רבים, פצועים רבים וחטופים רבים, אך מן העבר השני - חמאס כמעט וחוסל, איראן מוחלשת במידה ניכרת, חיזבאללה קרס, וכעת - סוריה העלוואית נכחדה.

"מז שמים נרחמו"

כותרות העיתונים של יום זה זועקות: טנקים ישראלים עשרים ק"מ מדמשק! הצנחנים מתפרסים בתוך סוריה! כל זה אירע ללא קרב כלל, בבחינת **"ה' ילחם לכם ואתם תחרשון"**¹². כמה דם-קדושים הוקז על כיבוש החרמון! אילו קרבות

סייעה בידה, עקב העובדה שהיא עצמה מותשת ממלחמתה עם אוקראינה.

בראשית מלחמת רוסיה-אוקראינה, דיברנו על כך שלפי דברי חז"ל גם מלחמה רחוקה זו קשורה לעם ישראל, למהלך הגאולה ולמשיח. כך נאמר במדרש⁹: **"אם ראית מלכויות מתגרות אלו באלו - צפה לרגלו של משיח"**. במהלך השנה האחרונה הבאנו פעמים רבות את לשונו של הרב זצ"ל¹⁰: **"כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כוח משיח"**.

כעת אנו מסוגלים להבין כיצד המלחמה באוקראינה קשורה בקשר אמיץ לגורלה של מדינת ישראל, בכך שהיא גרמה לאי יכולתם לסייע לסורים. בימים אלו, כשלוש-ארבע שנים לאחר פרוץ מלחמה זו, אנו נוכחים בזאת בעינינו מתוך מבט של **"דר נדר אמונתו"**.

העמוד השני של הצבא הסורי היה איראן וארגון החיזבאללה. סוריה תיווכה בין איראן ללבנון והיותה צינור החמצן והנשק לחיזבאללה. לכן, חיל האוויר שלנו נאלץ לפעול שם לעיתים מזומנות על מנת לסכל את צינורות האספקה הללו, גם אם תחת מעטה סודיות. כך הגענו למצב בו מאה ושישים אלף טילים כונו עלינו מן הצפון על ידי חיזבאללה. כל כך חששנו מכך: איך נוכל לעמוד בפני מתקפה עצומה שכזו? כך הדהדה מכל עבר שאלתם של רואי השחורות חסרי האמונה. אי לכך, נשענה העוצמה הסורית גם על החיזבאללה, שבמשך שנים רבות לחמו איתם כתף אל כתף כנגד המורדים.

והנה, לפתע פתאום, תוך תקופה קצרה ביותר הוכרע החיזבאללה בחסד ה' על ידי צה"ל. מי האמין שצה"ל יתקוף כה רבות את שכונת א-דאחיה? מי חלם שצה"ל יטהר את דרום לבנון מקיני המחבלים ששרצו בה? מי חשב שקיים בנו האומץ המדיני לעשות זאת? כך התגלגלו האירועים עד שמירב כוחו של החיזבאללה הושמד, ובשל כך כוחותיו נמלטו מסוריה.

¹¹ עבודה זרה, דף ב, עמוד ב
¹² שמות, פרק יד, פסוק יד

⁹ בראשית רבה, פרשה מב, סימן ד
¹⁰ אורות, המלחמה, פרק א

קשים נטשו עליו! ”אמרו לנו שהחרמון זה העיניים של המדינה”, אמרו חיילי גולני, שנלחמו בעוז רוח לכבוש את החרמון. והנה, כעת כבמטה־קסם, באחד־עשר ימים בלבד קרס הצבא הסורי שכלל חצי מיליון חיילים וחמשת אלפים טנקים, ואף החרמון הזורי נפל לידינו ללא ירייה אחת. זוהי התרחשות אלוקית!

נראה שעוד נכוננו לנו הפתעות. הלוא חז”ל כבר חזו **”שעתידה ירושלם להיות מגעת עד דמשק”**¹³, ובהושענא רבה אנו מתפללים: **”קול שימי עד דמשק מְשִׁכְנֹתֶיהָ... מְבִשֵׁר וְאוֹמֵר”**. ’דמשק’ אלו הן אותיות ’מקדש’¹⁴. כבר במלחמת יום הכיפורים כתב הרב אליעזר יהודה וולדנברג זצ”ל, בעל ה’ציץ אליעזר’¹⁵, שאכן יש עניין לכבוש את דמשק.

אנו בעיצומה של מערכה אלוקית עצומה, המניעה בחזקה את גלגלי ההיסטוריה. מישהו התבטא השבוע ש”זהו אירוע בסדר גודל תנ”כי”. אכן, בשבועות אלו קצב האירועים מסחרר ועל כן עלינו לסגל לעצמנו מבט אמוני־אלוקי על הדברים. ממצב בו היה כור אטומי שנועד להשמיד את מדינת ישראל, הגענו למצב בו חיילי צה”ל נוסעים בתוך סוריה כאילו הם מטיילים ברחובות תל אביב. עלינו להבחין בניסים הגדולים הללו ולהודות עליהם, ככתוב בפסוקים הנאמרים ביום העצמאות¹⁶: **”מִי חָכֵם וְיִשְׁמֵר אֱלֹהִים וְיִתְּבוֹנְנוּ חֲסִדֵי הַ”**. נאמר עכשיו יחד ’מזמור לתודה’ ונכוון במילים **”ועד דר וְדָר אַמוֹנָתוֹ”**.

¹³ ספרי דברים, פרשה א, ד”ה כיוצא בו

¹⁴ עיין ערבי נחל, פרשת לך לך, דרוש ה: **”כי את זה לעומת זה, ונגד מקדש יש קליפה נקראת ’דמשק’ אותיות ’מקדש’”**.

¹⁵ חלק יב, סוף סימן א

¹⁶ תהלים, פרק קז, פסוק מג